

El tetràedre regular del mural de Comadira: «la puresa que es destil·la amb l'ascesi».

El foc que afina: Homenatge d'Agustí Eura (s. XVIII) a Dalmau Moner (s. XIV)

Pep Balsalobre

«Poi s'ascose nel foco che li affina»: 'I s'amagà en la flama que els afina', en la traducció que en va fer Josep M. de Sagarra. Algú recordarà aquesta frase com el que és: un vers de la *Commedia* de Dante, exactament el darrer del cant XXVI del *Purgatorio*. No ve ara el cas que exposi el context en què apareixen aquests mots, perquè no és de Dante que vull parlar. Altra gent la recordarà, potser sense saber-ne la procedència dantesca, perquè l'han llegida al peu d'un mural obra de Narcís Comadira que és al capdamunt del primer tram de l'escala del vestíbul de la Facultat de Lletres de la UdG, emplaçada a l'antic convent gironí dels frares predicadors, dels dominics, com és ben sabut. Molta gent, estudiants i no, els han vistos, el mural i la llegenda. No és tampoc la meua intenció comentar l'obra comadiriana. Sí, en canvi,

és pertinent que parem atenció ara en un element del mural: la piràmide triangular que hi ha al davant d'una balma oberta a la roca. Un tetràedre regular, per ser més precisos. Una figura harmònica, perfecta, igual a si mateixa en tots els punts: exacta. Pura. Comadira ha explicat en algun lloc que amb aquesta forma geomètrica justament plantada allà, davant la cova d'un asceta i místic habitant del convent gironí, Dalmau Moner, volia simbolitzar la puresa que es destil·la amb l'ascesi, via de purificació. L'ascesi que purifica com la flama afinava els esperits passavolants del *Purgatorio* dantesca. El tetràedre és una figura que remet, doncs, al vers de Dante. Parlo de memòria, aproximativament, i Comadira em sabrà perdonar la grolleria i, segurament, la inexactitud de la meua evocació. Tanmateix, crec que no en traeixo gaire el concepte central.

Dalmau Moner

Dalmau Moner havia nascut a Santa Coloma de Farners el 1291. Va entrar a l'orde dominicà i va residir una vintena d'anys al convent gironí, exercint de mestre de novicis i de professor de lògica. Consta que el visitaven enormes gentades d'arreu de la Corona d'Aragó, atretes per la seva santedat i miracles. Fruit segurament de la contradicció entre aquesta circumstància i la seva voluntat d'aïllament i austeritat, va fugir en secret a la Provença, a Santa Bauma, la cova on la llegenda diu que Magdalena havia fet penitència. Després de tres anys, Moner va ser reclamat a Girona. Va aconseguir de fer-se excavar una cova en la roca viva, a l'horta del convent gironí, en record de l'experiència de Santa Bauma. Allà es va recloure els darrers quatre anys de la seva vida. Diuen que sovint entrava en èxtasi i levitava amb els braços en creu. Va morir santament als cinquanta anys, el 24 de setembre de 1341, a Girona. Com diu el pare Josep M. Coll: «El beato Dalmacio Moner representa en la orden dominicana la tendencia contemplativa y de austeridad integérrima»(1). Nicolau Eimeric, tan diferent malgrat ser deixeble seu al convent de Girona, en va escriure la primera biografia, *Vita B. Dalmatii Moner*, pocs anys després de

la mort del mestre. Força temps després, el 13 d'agost de 1721, va ser beatificat per Innocenci XIII.

En definitiva: la cova del mural és la cova de Moner, la piràmide n'és l'esperit ja «afinat», la puresa. Entre altres candidats relacionats amb el convent dominicà gironí, Comadira ha triat el místic selvatà perquè esdevingués referent dels nous estadants i passavolants d'aquella casa. Hi cabien altres opcions. Hi havia Nicolau Eimeric, esmentat ara fa un moment. Hi havia encara Vicent Ferrer, ni que només hi hagués estat de passada, com a tot arreu. A parer meu, la tria és del tot encertada. Entre altres raons, potser perquè jo també tinc algun punt d'asceta, ni que sigui en els aspectes més estrictament mortificatius i misantròpics, sense que això em comporti cap purificació ni arravatament místic, no cal dir-ho.

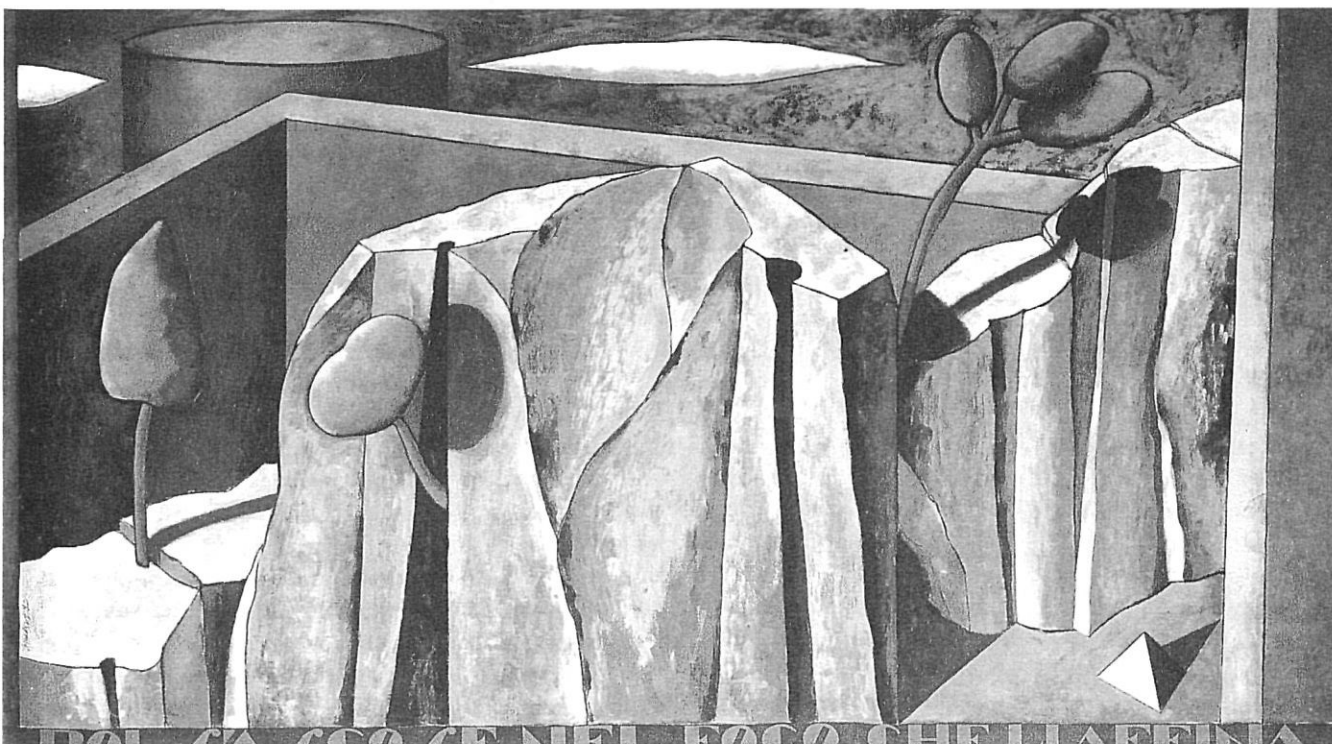
Agustí Eura

I, al capdavant, tampoc no és de Moner que vinc a parlar aquí. Tres elements esmentats fins aquí –la via ascètica d'accés a la puresa, Dalmau Moner i la ciutat de Girona– em condueixen a tractar d'un poeta setcentista català: Agustí Eura. No perquè Eura fos un místic ni un taumaturg, sinó perquè,

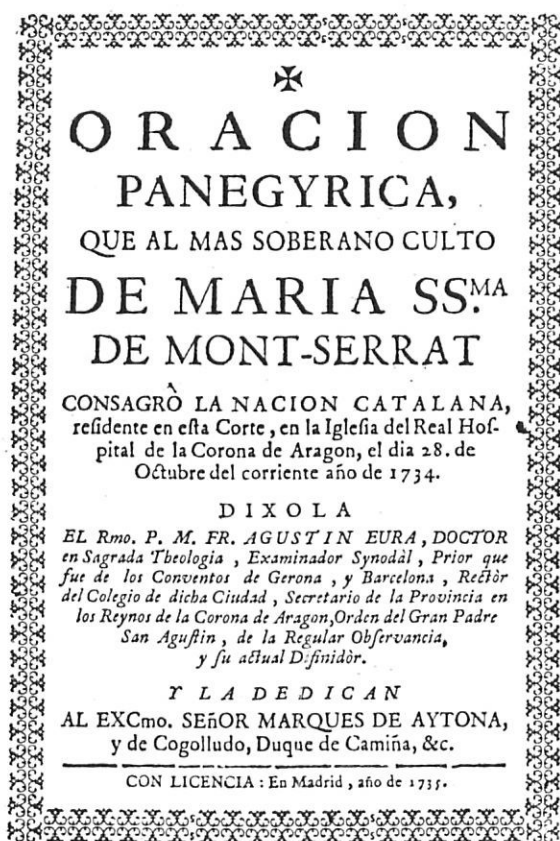
d'aquest frare de l'orde dels ermitans de Sant Agustí, o agustins calçats, se n'han conservat un parell de poemes breus protagonitzats pel beat selvatà. En efecte, també fra Eura va demostrar estar molt atent a la lluita de Moner contra les fantasmagories d'aquest nostre món, a la seva ascési particular. I a la puresa que se'n va derivar.

Permeteu-me, però, que faci marrada i exposi aquí els trets més rellevants de la vida i «miracles» de l'agustí. Eura va néixer a Barcelona el 1684 i va ingressar a l'orde agustinian al convent d'aquesta ciutat. Allà va fer la carrera acadèmica fins al grau de mestre en teologia. Va ser nomenat, primer, prior del convent de Sant Agustí de Girona (1719/1720-1723) i, després, prior del convent de Barcelona (1729-1732). Acabat el període prioral, va ser membre de l'Acadèmia de Barcelona, on va ingressar el 1732 i hi va tenir un paper remarcable. Entre el final de la guerra de Successió i l'ingrés de l'Acadèmia, va exercir encara com a examinador sinodal, rector del col·legi de Sant Guillem de Barcelona, centre d'estudis superiors de l'orde a Catalunya, i secretari del provincial dels agustins a la Corona d'Aragó. El 1734, circumstàncies relacionades amb el trasllat del convent barceloní del barri de la Ribera a l'emplaçament actual de la

Pintura mural de Narcís Comadira a la Facultat de Lletres de la UdG.

JORDI S. CARRERA

Portada del sermó d'Agustí Eura predicat a Madrid el 28 d'octubre de 1734 sobre la mare de Déu de Montserrat, el qual potser ha de ser inclòs en una "campanya" austriacista que es desplega entre 1734 i 1736.

parròquia de Sant Agustí, al carrer de l'Hospital, el van dur a la cort borbònica de Felip V a defensar els interessos de l'orde. De Madrid estant, va ser proposat com a bisbe d'Orense el 1736. Finalment, el 1738 era consagrat bisbe de la diòcesi gallega. No va ser cap destinació gloriosa, certament. Però ens consta que allà hi va dur una tasca pastoral sòlida i un regiment ferm, compaginat amb un tarannà humil i conciliador. Amb tot, el seu pontificat no va estar exempt de conflictes amb l'immobilisme agressiu dels canonges orensans, que el prelat va afrontar amb mà esquerra i energia. A fi de comptes complia les expectatives que la monarquia borbònica dipositava en els seus bisbes. Després d'un pontificat força llarg per al que era habitual a l'època, Eura va morir a Orense el 1763.

Home de lletres

Més que no pas la seva carrera eclesiàstica, llarga i densa, ens interessa l'home de lletres. Fra Eura va ser un poeta culte. És autor d'un conjunt remarcable de poesies en llengua catalana: en conservem dinou d'atribució

segura, en la major part força extenses –sumen més de quatre mil versos–. També va escriure, en molta menor proporció i de manera molt circumstancial, poesia en llengua castellana i llatina. Gairebé tota la seva poesia catalana es conserva manuscrita: aquest fet explica l'oblit relatiu en què es troba avui i contrasta amb l'enorme difusió que va tenir fins a mitjan segle XIX (conservem 24 manuscrits de la seva obra poètica), fins al punt que va ser considerat un dels tres poetes màxims de la tradició catalana moderna, amb Vicent Garcia, rector de Vallfogona, i Francesc Fontanella. Va escriure poesia religiosa, bàsicament ascètica, molt original dins la tradició poètica catalana, sovint centrada en el motiu del *memento mori* i en els paràmetres de les arts de ben morir, tan profusament difoses a l'edat moderna europea. Però també en conservem poesia profana: del conjunt en destaquen versions d'*heroides* ovidianes, poemes de contingut patriòtic ben palès –datables de final de la guerra de Successió– i una significativa poesia que reclama el patronatge de l'Acadèmia de Barcelona per a la poesia culta en català. Malgrat que de vegades ha

estat considerat per la historiografia literària catalana un poeta il·lustrat, neoclàssic i fins preromàntic, aquestes apreciacions no són encertades: fra Eura pertany, sense que hàgim de considerar-ho cap deshonra, a la tradició poètica culta barroca, que era la que vigia a la cultura hispànica de l'època. La resta són *mixtificacions* derivades del complex de «Decadència» i de l'animadversió inveterada que hi ha en aquest país per la cultura barroca.

A banda de l'activitat poètica, Eura és autor d'obres d'índole molt diversa. Va ser un predicador reconegut, encara que només en conservem dues mostres: un sermó predicat a les Borges Blanques (segurament el 1715) i un altre a Madrid (1734), ambdós impresos en llengua castellana. Va compondre encara una art poètica en català (*Tractat de la poesia catalana*), manuscrita, que va quedar inacabada, i va fer apologia de la llengua catalana en uns tractadets que van tenir una difusió considerable, el més conegut dels quals és la *Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català*. Finalment, essent ja bisbe, va redactar un notable conjunt de volums llatins d'apologètica catòlica, manuscrits i inacabats, en defensa de la moral dels pares de l'Església, en la línia de la que havia redactat Bossuet pocs anys abans.

En definitiva: Fra Eura va ser un home de lletres de formació barroca amb una obra àmplia i diversa, que va conrear la poesia i la prosa d'«assaig» polèmic en català, castellà i llatí. Va fer per manera de reivindicar un registre culte i elevat per a la poesia catalana: primer amb l'exemple dels seus versos; després amb proclames lingüístiques i poètiques; finalment confegint tractats pràctics –el *Tractat de la poesia catalana*, i un diccionari de rims, no localitzat encara– per al seu entorn. I no solament per a la poesia sinó per a tots els àmbits de la cultura catalana, de la qual va ser un activista entusiasta i, per la seva època, insòlit. Estic convençut que la manca d'una edició crítica de l'obra completa d'Eura ha afavorit l'oblit relatiu en què es troba una de les figures més suggestives de la literatura culta i de la cultura catalana de l'època moderna, i, sens dubte, el més destacat poeta culte de la primera meitat del segle XVIII. És de justícia dir que excel·leix enmig d'un panorama

dominat pels rimadors satírics i burlescos, costumistes i populars. La seva obra poètica catalana i altres textos lingüístics i poètics manifesten una voluntat programàtica d'elevat el català literari a la categoria de llengua culta equiparable a la de les altres nacions de l'època, una consideració que l'entorn general li negava. Tot i el període breu en què va abocar-se amb gran intensitat a una tasca d'agitació cultural intrínsecament catalana (1720-1734, aprox.), la seva figura i la seva obra són una mostra paradigmàtica de les limitacions que van haver d'afrontar els homes de lletres i els erudits dels primers decennis del Set-cents a Catalunya. Limitacions que sovint van tenir un efecte esterilitzador. És l'època que transita de l'exhauriment de la cultura i de les estructures barroques a la cultura francesitzant i il·lustrada de la segona meitat del segle; és l'època dels homes formats en la cultura barroca (Bastero, Eura, Serra i Postius, Tegell, els primers acadèmics...) que van conèixer els darrers anys de l'autogovern català, la guerra de Successió, la derrota subsegüent. Van viure, amb aquests antecedents, l'aplicació de la Nova Planta, l'inici del procés de desnacionalització que va acabar, a final de segle, amb la integració dels nostres intel·lectuals com a intel·lectuals orgànics del projecte polític il·lustrat de la Nació espanyola. En aquest context, van ser de les poques veus que van clamar, i treballar, pel sosteniment i recuperació d'una cultura i una literatura catalanes que s'expressessin en la llengua del país, modernitzada i prestigiada amb els models i arguments que van considerar més adients. Parlant en general, la seva proposta va fracassar: els models barrocs estaven exhaurits i les circumstàncies històriques no els van acompanyar cap a la formulació d'una proposta que anés d'acord amb els temps que s'acostaven.

Però reprenem el fil Moner-Girona-Eura i deturem-nos un moment en el període gironí de fra Eura, que és, al capdavall, el que justifica aquest paper. Fra Eura va ser nomenat prior del convent de Sant Agustí de la nostra ciutat en una data que no puc precisar entre juny de 1719 i maig de 1720. El mandat d'Eura en el convent gironí s'acabà l'abril de 1723, després d'esgotar els tres anys preceptius del càrrec.

Dues dècimes

El convent de Sant Agustí de Girona(2), ubicat on avui hi ha la plaça del mateix nom, no comptava amb una comunitat gaire nombrosa. L'any 1716 era habitat per deu frares, la majoria dels quals encara hi eren quan Eura en fou nomenat prior: ben poca cosa en un conjunt de població eclesiàstica total de més de set-cents membres(3). Es tractava, doncs, d'una de les comunitats religioses més petites de la ciutat. Pels documents que he vist, no sembla pas que el priorat d'Eura a Girona estigués sotmès a cap tensió greu, ni tampoc no sobresurt per cap fet més o menys «espectacular» en la història de l'orde a Girona. Degué ser una estada força plàcida, envoltat d'una petita comunitat, relativament allunyada de Barcelona, el centre de poder de l'orde a la Corona d'Aragó. Com és lògic, el prior havia d'afrontar tot un seguit de qüestions derivades del funcionament mateix del convent, però eren qüestions menors. Els afers més importants se'ls va trobar Eura abans no acabés la dècada, essent prior del convent de Barcelona.

És, segurament, en aquesta estada gironina que el nostre lletraferit va

sentir a parlar de Dalmau Moner. En conservem dos brevíssims poemes, dues dècimes, dedicades al beat:

Provà Dalmau al crisol
sa consciència tan pura
que arribà a la sepultura
la puresa del bressol.
Se pongué aquell hermós sol
sens que es vés mai eclipsat,
i, honorat los anys de sa edat
al número de cinquanta,
morí ab candidesa tanta
que fou l'enterro d'albat.

La lloança hiperbòlica no passa de ser convencional: tal era la puresa de Dalmau Moner, idèntica en morir que quan va néixer, que l'edat en què va morir va honorar la xifra dels anys en què ho va fer, el número cinquanta. És, d'alguna manera, una piràmide d'homenatge a l'«afinament» del beat. Més substància lírica conté l'altra dècima:

En l'amorosa vereda
tant ab Cristo s'entreté
Dalmau, enamorat, que
menja l'escudella freda,
i, a no ser que dintre hospeda
sobrenatural calor,
del lento vital vigor
rompent lo sutil estam,
o moriria de fam
o moriria d'amor.

El beat Dalmau Moner
(Santa Coloma de Farners, 1291-Girona, 1341),
segons el boix d'uns goigs del segle XIX.

BEATO DALMAU MONER

BIBLIOGRAFIA

- BARRAQUER, 1906: Cayetano BARRAQUER Y ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, vol. II, Barcelona, Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1906.
- BARRAQUER, 1915-1917: Cayetano BARRAQUER Y ROVIRALTA, *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*, 4 vols., Barcelona, Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1915-1917.
- BERTUCCI, 1967: Sadoc M. BERTUCCI, «Moner, Dalmazio», dins *Bibliotheca Sanctorum*, vol. IX, Roma, Città Nuova Editrice, 1967, pàg. 545-547.
- BUSQUETS & SIMON, 1993: Joan BUSQUETS i Antoni SIMON, *Girona al segle XVII*, Girona, Ajuntament de Girona / Diputació de Girona (Quaderns d'Història de Girona), 1993.
- COLL, 1947: Fray José M^o. COLL, O.P., «El beato Dalmacio Moner, O.P. Ensayo cronológico de su vida, sus estudios y enseñanza en la orden dominicana», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, II (1947), pàg. 229-243.
- COLL, 1948: Fray José M^o. COLL, O.P., «El beato Dalmacio Moner, O.P. y los hombres de su tiempo», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, III (1948), pàg. 3-35.
- MARQUÈS, 1981: Jaume MARQUÈS I CASANOVAS, *Indrets de Girona* (III), Girona, Excm. Ajuntament de Girona, 1981.
- MARTÍNEZ, 1993: Fernando MARTÍNEZ GIL, *Muerte y sociedad en la España de los Austrias*, Madrid, Siglo XXI, 1993.
- MIRAMBELL, 1983: Enric MIRAMBELL I BELLOC, «Documentació del segle XVII sobre el pont de Sant Agustí», *Revista de Girona*, 105 (1983), pàg. 297-303.
- ROIG, 1678: Fr. Iuan Gaspar ROIG Y IALPI, *Resumen historial de las grandezas, y antigüedades de la ciudad de Girona, y cosas memorables suyas Ecclesiasticas, y seculares, assi de nuestros tiempos, como de los passados*, Barcelona, Jacinto Andreu, 1678.

L'«amorosa vereda» val per 'èxtasi contemplatiu'. Notem la contraposició entre l'«escudella freda» (materialitat) i la «sobrenatural calor» (espiritualitat). Els conceptes dels darrers versos provenen dels coneixements mèdics de l'època, molt difosos per les arts de ben morir per tal com se situen en la mort mateixa, en la separació de l'ànima del cos: aquesta separació té lloc quan s'exhaureix l'*humido radical*, «cevo del calor natural, assí como el azeite es cevo de la llama que bive en la lámpara», segons un autor d'una art de ben

Narcís Comadira durant la realització del mural, l'any 1993.

morir molt difosa, Alejo Venegas (*Agonía del tránsito de la muerte*, Toledo, 1553). L'esperit vital o calor natural «es una substancia levíssima y calidíssima de naturaleza de fuego engendrada en el corazón de la parte más sutil de la sangre», segons el metge Bernardino Montaña de Monserrate (*Libro de la Anathomía del hombre*, Valladolid, 1551). Aquesta calor natural es va desgastant al llarg de la vida de l'home; quan manca absolutament, l'home mor. La causa «por la qual es necesario el alimento para vivir, es porque el calor natural va gastando el húmido radical, en el qual consiste nuestra vida; y assí es menestar alimento para reparar lo que se gasta» (Gaspar Navarro, *Tribunal de superstición ladina, explorador del saber, astucia y poder del demonio...*, Osca, 1631)(4). Aquest és el nodriment material de què manca *Dalmau Moner*, el qual és mantingut no per «natural calor», sinó per «sobrenatural». El mot «lento», del vers 7, l'hem d'entendre en el sentit de 'feble', 'mancat d'energia', així com «del lento vital vigor» és complement del nom «estam» ('fil molt prim', més tenint en compte l'adjectiu «sutil»); l'expressió remet a la figura de les Parques.

Poemes gironins

Doncs bé, és gairebé segur que fra Eura va escriure aquests dos breus poemes (si no més) mentre era a Girona. Notem la coincidència entre l'estada del poeta com a prior dels agustins i la data de la beatificació de Moner. Ambdues dècimes degueren ser escrites, doncs, pels volts de 1721, possiblement amb motiu d'alguna celebració religiosa, i potser també civil, que es degué fer (a Girona, com a d'altres llocs) quan el papa va reconèixer el culte de beat, fet que, sens dubte, va commocionar positivament els religiosos i, en general, la població gironina de l'època, entre la qual la devoció al beat era molt estesa. Quina altra circumstància justificaria que Eura redactés textos poètics en honor d'un frare dominic gironí del segle XIV? La coincidència d'ambdós factors, sens dubte. Certament, l'efemèride hi va tenir un paper esperonador, per dir-ho així. Tanmateix, estic convençut que no va ser per a fra Eura una lloança estrictament convencional, una contribució obligada a la celebració local. Sens dubte, el tarannà, vital i literari, de fra Eura se sentí atret per l'ascesi rigorosa i la fama de puresa

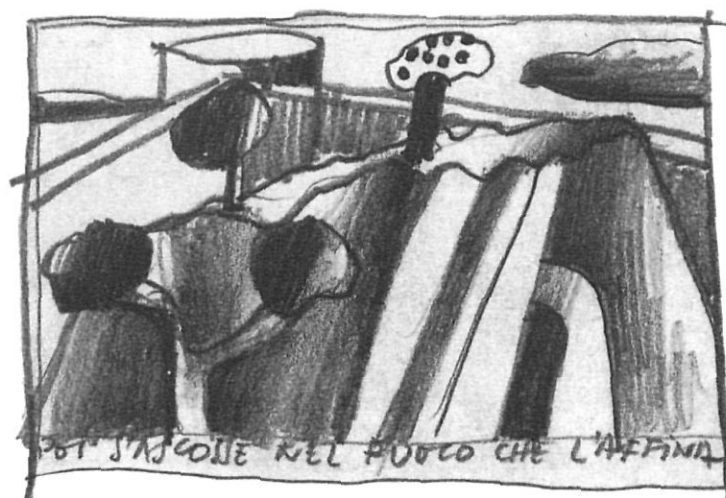
del dominicà. Eura tenia personalment una inclinació obstinada cap a l'ascetisme i la penitència. No ho dic solament pels seus poemes més coneguts i importants, resolutament ascètics. També va escriure un parell de poemes, més llargs, dedicats a un ermità italià, el beat Giovanni Bono (Joan Bo en la seva poesia), model de rigorisme corporal i pràctiques ascètiques exemplars: ara bé, Bo pertanyia a l'orde agustinà, era de l'equip de casa, i aleshores el xovinisme en els ordes religiosos era molt puntós. Però més enllà de la plasmació literària, ens consten el

tarannà rigorista d'Eura en l'ordre moral –d'altra banda, característic dels clergues reformadors del segle XVIII–, i les seves pràctiques d'austeritat i recolliment. Així com el capteniment modest i conciliador que el va caracteritzar en el pontificat orensà. El relat de la vida del beat el va impressionar. I la puresa perenne assolida pel selvatà degué ser el mirall on reflectir les seves aspiracions.

No pretenc pas que es prenguin les evocacions ascètiques d'aquest paper en la línia, fonamentalment religiosa, de Moner i d'Eura, és a dir

com un convit a la renúncia mundana o a la immolació corporal. Res més lluny de la meua intenció. N'hi haurà prou que recordem, de nou si convé, el missatge simbòlic del mural, sempre present però potser no sempre assumit; en paraules de Comadira: una invitació a «proclamar la feina amagada, intensa i ascètica com a condició necessària per forjar una personalitat intel·lectual sòlida i generosa. Eficax». Res més. I res menys.

Pep Balsalobre pertany a l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes (UdG)

Un dels esbossos del mural de Comadira

Notes

1 COLL (1947, pàg. 242). Sobre Dalmau Moner es pot consultar també COLL (1948) i BERTUCCI (1967).

2 La història de l'orde a Girona és, explicada breument, la següent: «Este convento de Gerona fue fundado el año 1584 bajo la invocación de Nuestra Señora del Pilar, fuera de los muros de dicha ciudad al cabo de la calle de Pedret, cerca del hospital de San Lázaro, y en él habitaron los religiosos hasta el año 1608, en que nos mudamos al arrabal de la misma ciudad, construyendo convento con el título de N.P.S. Agustín que es el que al presente habitamos, sin que se haya dejado el de la Virgen del Pilar, pues siempre habita un religioso en el título de vicario o presidente, que se nombra en el capítulo provincial». (ACA, Monacals-Hisenda, llibre 553, f. [7]). BARRAQUER (1906, pàg. 213-219) esmenta l'emplaçament i l'orientació aproximats que tenia el convent gironí i en fa una descripció arquitectònica detallada, basada en plànols de l'alçat (façana i seccions longitudinal i transversal) i planta del convent i temple (que hi són reproduïts), la demolició parcial el 1822 i la destrucció definitiva el 1835. Ara bé, pel que en diu Roig i Jalpí el 1678, de primera mà (o de primer ull), podem pensar que mai no va arribar a l'estat definitiu que mostren aquests plànols: des de Pedret, «se trasladaron dentro del Mercadal desta ciudad, donde se ha fabricado una pequeña iglesia estrecha y muy baxa, que es muy freqüentada quando las puertas por donde se comunican

las dos partes desta ciudad por aquella no están cerradas. Ay un quarto comenzado, esto es, levantadas del todo las paredes y cubierto, pero fáltales mucho para estar acabado, que si lo fuera sería obra magnífica. Esto y lo demás que ay hecho está fundado sobre los dos lienzos del muro septentrional y oriental, en el extremo de aquella parte de ciudad» (ROIG, 1678, pàg. 372-373). Pel que se sap de la migrada continuada de la comunitat agustina de Girona al segle XVIII tot fa pensar que no es va arribar a assolir l'estat «magnífic» que presagiava fra Gaspar Roig. També dona alguna notícia sobre el convent MARQUÈS (1981, pàg. 26-27), que reproduceix, com Barraquer, els plànols de l'alçat de la façana i planta. A final del Sis-cents, en documents relatius a un projecte per construir un pont damunt l'Onyar entre l'Argenteria i el convent, a petició dels frares, es fa referència a la situació precària de la comunitat (MIRAMBELL, 1983, pàg. 299; BUSQUETS & SIMON, 1993, pàg. 69). A l'any 1835, finalment, la comunitat va ser foragitada, i cinc anys després el convent i hortetes adjuntes eren venudes; poc després l'Ajuntament va adquirir els solars i s'encetava la construcció de l'actual plaça. Més notícies sobre els avatars del convent gironí al segle XIX a BARRAQUER (1915-1917, I, pàg. 297; període 1808-1816; i pàg. 1066-1068: 1820-1823; i IV, pàg. 91-93: 1832-1845). El bisbat de Girona, amb cinc centres (a més dels dos de la ciutat, el de Palamós, el de Torroella i el de

Castelló d'Empúries; el de Puigcerdà pertanyia al bisbat d'Urgell), era el bisbat català que més cases agustines posseïa, per damunt de Barcelona, amb només tres (el convent de Barcelona, el col·legi de Sant Guillem, molt vinculat a l'anterior, i el convent de Castellví de Rosanes). Agraïxo a l'historiador i company professor de la UdG Josep Clara i Resplandis les informacions bibliogràfiques que m'ha proporcionat.

3 Ja al segle XVII, Roig i Jalpí comentava les estreteres i la magresa de la comunitat agustiniana gironina del seu temps (esmenta un nombre de catorze frares «de ordinario», però «oy no son tantos»: ROIG, 1678, pàg. 372-373). Les dades de diversos historiadors gironins d'avui confirmen aquestes apreciacions, i constaten com encara en mantenien a la primera meitat del segle XVIII. Sembla, però, que la comunitat va créixer, ni que fos poc, a la segona meitat del Set-cents: el 1787, al cens de Floridablanca, el convent de Sant Agustí de Girona figurava amb les dades següents: 13 professors, 1 novici, 4 llocs, 1 criat i 1 minyó: un total de 20 membres, doncs. La xifra és petita al costat dels 48 membres del convent dels dominics i, sobretot, dels 76 franciscans; ara bé, tots els altres ordes mendicants masculins de la ciutat (mercedaris, carmelites i carmelites descalços, caputxins) estaven entre els vint i els trenta membres; on n'hi havia menys era al convent dels mínims: 9.

4 Les citacions d'aquests tres textos provenen de MARTÍNEZ (1993, pàg. 100 i 102).